

Anthroposofické rozvíjení společnosti. Duševní drama anthroposofa: zvnitřnění ve směřování vůle; hledání nového způsobu poznávání; spoluprožívání osudu času. Odcizení a bolest. Anthroposofie nikoli jako „moudrost o člověku“, nýbrž jako „vědomí plného lidství“. Posloupnost a souběžnost fází života anthroposofické společnosti. Diskrepance myšlenkového a pocitového života na jedné straně a vůle k činu na straně druhé ve třetí fázi. Dvě zla moderního lidstva: strach z nadsmyslového a slabost vůle. Musí skončit rozdělení na dobré praktiky a špatné anthroposofy.

Stuttgart 13. února 1923

Rudolf Steiner

Vývoj poměrů uvnitř Anthroposofické společnosti přece jen ukazuje, že je žádoucí dotknout se i dnes večer alespoň několika problémů souvisejících s těmito záležitostmi. Nemám vlastně nikdy úmysl zabývat se v přednáškách podmínkami vývoje, organizací a podobně v Anthroposofické společnosti, protože musím dbát na svůj úkol působit pro anthroposofii samotnou, a přenechám rád problematiku životních podmínek a faktorů vývoje Společnosti druhým, kteří tu a tam na sebe berou vedení Společnosti. Teď však doufám, že o tématu, které bych jinak možná projednával dneska zde, budu moci zevrubněji hovořit právě příště na shromáždění delegátů, a smím si proto dovolit k vám mluvit z nutnosti související s vývojem právě probíhajících záležitostí Společnosti a doplnit, co jsem si dovolil zde přednést před týdnem o třech fázích anthroposofického vývoje.

Chtěl bych dneska mluvit více o těch třech fázích, co mají společného, a jejichž rozdíl jsem se posledně pokusil charakterizovat, i když jen skicovitě. Chtěl bych vyjít z toho, jak se vlastně něco takového jako Anthroposofická společnost uskutečňuje. Jak si myslím, bude to, co budu mít ke sdělení, pro mnohého právě přípravou k ohlášenému shromáždění delegátů jako pomoc k anthroposofickému sebepoznání. Zajisté je na jedné straně jasné pro toho, kdo může sledovat vývoj civilizace a kultury v současnosti, že anthroposofické prohloubení našeho životního poznání, našeho eticky praktického a vnitřně náboženského života, je časovou nezbytností. Avšak na druhé straně je něco takového jako Anthroposofická společnost jakýsi předvoj toho, co prostě musí být z nutnosti dobových poměrů stále rozšiřováno. A jak se tento předvoj vlastně uskutečňuje? Každý možná, kdo přišel poctivě k Anthroposofické společnosti, spatří v tom, co řeknu, kus vlastního osudu. V podstatě, když přehlédneme těch jedna- až dvaadvacet let vývoje Anthroposofické společnosti, tak naprosto jistě zjistíme, že v převážné většině do Anthroposofické společnosti přicházejí lidé, kteří se cítí nějak neuspokojeni tím, co je ve vnějším světě obklopuje jako duchovní, duševní a také vnější prak- i ické životní podmínky. Zvláště v prvních, možná dokonce lepších dobách Anthroposofické společnosti - není to myšleno ve zlém, ale čistě jako skutečnost - bylo už něco takového jako jakýsi úprk ze života současnosti do jiného života lidského společenství, takového lidského společenství, kde se může také žít to, co člověk pociťuje z vlastní duše jako něco člověka důstojného. Toto odcizení se vnějším, duchovním, duševním a praktickým životním podmínkám musíme vzít plně v úvahu při utváření Anthroposofické společnosti. Ti totiž, kteří se stali anthroposofy, jsou lidé, kteří pociťují především to, co zcela určitě budou pociťovat a prožívat v průběhu poměrně nedaleké budoucnosti milióny a milióny lidí. Toto prožívání znamená, že i radiční formy, které se nikoli neoprávněně, nýbrž s historickou nutností vytvářely od minulých dob do současnosti, už samy ze sebe neposkytují to, co člověk dnes ze svého vnitřního života žádá, žádá kvůli své lidské důstojnosti, žádá proto, že může být celým člověkem jen skrze tento požadavek.

Kdo se dívá na tyto věci nezaujatě, ten zjistí zvláště při nějakém zahledění do sebe sama, když se právě poctivě stal anthroposofem, že tento tlak, uspokojit potřebu své duše ve zvláštním lidském společenství a ne v jiných dnešních společenstvích, je něco z hloubky lidského nitra prýstícího, něco, o čem lze cítit, že se to dostává z věčných zdrojů veškerého lidství právě v naší době na povrch duše. A proto pociťují ti, kteří se poctivě dostali k anthroposofii, toto sepjetí s anthroposofickým společenstvím jako skutečnou vnitřní záležitost srdce, jako něco,

o čem, čím jsou poctivější, si říkají, že přece bez toho vlastně nemohou být. Tak si ovšem musíme také přiznat, že ze zřetelnosti, z jasnosti - myslím teď jasnost v cítění, nikoli v myšlení - z nichž vzniká toto sepjetí s anthroposofickým společenstvím, už lze vidět, kolik je v nás neuspokojivého pro plnou lidskost v dnešním vnějším světě. Ovšem poctivá touha člověka by se nemohla přiklonit k anthroposofii s takovou prudkostí, kdyby právě odcizení v dnešních vnějších poměrech, zvláště duševní, nebylo tak zvláště silné.

Ale podívejme se na něco jiného. To, čím jsem se dosud zabýval, je něco, co by se mohlo nazvat obrácení lidských volných impulsů. Když se člověk narodí do jistého období, když je vychováván pro určité období, pak ovšem vbíhají jeho volní impulzy především do běžných obvyklých volných impulsů jeho okolí. Člověk vyrůstá a roste, aniž se v něm vnitřně něco moc hýbe, do volných směrů, které jsou také volní směry jeho okolí. Musí se už v jeho nitru, v nejhlubším srdci něco pohnout, co vnitřně vzbudí v mysli podnět pro vlastní volní směry, které si po jistou dobu svého života zachovával podle vnějších životních zvyklostí svého okolí, aby teď obrátil dovnitř volní směr, který vlastně dosud byl jen vnější. Když však jej obrátí dovnitř, pak tímto obratem vůle zpozorní na to, co právě, zvláště v našem dnešním období, prýští jakoby z věčných zdrojů lidské duše jako požadavek po jiném zapojení do lidského společenství, než to je právě v obvyklých volných směrech. A všechno, co s vůlí souvisí, je přece něco etického, něco morálního, a tak je alespoň podle impulsu vůle a pocitu to, co žene člověka do Anthroposofické společnosti, především morální impuls, etický impuls. A když se pak člověk svým nej- světějším nitrem dotkne tohoto etického impulsu, když tímto etickým impulzem přijde k věčným zdrojům svého duševního života, stane se etický impuls, který ho přivedl do anthroposofického společenství, také, řekl bych, jako ve svém pokračování náboženským impulzem. A tak se vlastně to, co se jinak u člověka uplatňuje v následování vnějších mravních příkazů a právních pravidel a v následování životních zvyklostí, jak více méně bezmyšlenkovitě vyrůstají v obvyklém okolí, tak se to, co je v tomto růstu etické, morální, náboženské, obrátí do nitra a stane se úsilím o morálně etické a náboženské zniternění. Ale člověk nemůže vyvíjet pouze chtějící a možná ještě cítící duševní život a k tomu přijmout jakékoli libovolné poznání.

Ono poznání, které dnes už přijímáme, ne snad s mateřským mlékem, ale přinejmenším už v šestém roce života. Jako vnitřní výcvik duše, který pak dále pokračuje, všechny tyto věci, které náš rozum naše poznávací síla přijímá a které nutně tvoří protipól všeho etického, morálního a náboženského, ale protipól, který je s tímto etickým, morálním a náboženským v harmonii a souzvuku - veškeré toto poznání není ovšem lhostejné vůči náboženskému zniternění anthroposofického úsilí. Právě to vedení života a životní praxe, z nichž anthroposof chce morálně, eticky, nábožensky odejít, je ovšem to vedení života a životní praxe, které se vytvořily přednostně v posledních staletích v civilizovaném lidstvu. A vlastně anthroposof, i když pak dělá své kompromisy, ovšem dělat je musí s tím, co je vnější život, chce přece ven z toho, co civilizace lidstva v posledních staletích přinesla i co ovšem vedlo do strašné katastrofy současnosti. U mnohých, kteří přicházejí k anthroposofickému hnutí, je to zajisté víceméně instinktivní, avšak jedině je to právě tak.

Teď si však ujasněme to, co se vyvinulo jako cíle chtění, jako náboženské impulzy v průběhu posledních staletí; je to ovšem to, co přivedlo i celý ten směr, celý odstín životního poznání novější doby. Jen kdo lpí na předsudcích, vězí dnes v životním poznání tak, že říká: Máme objektivní fyziku, objektivní matematiku, objektivní chemii, usilujeme o objektivní biologii a tak dále. - To je zaujatost. Po pravdě je to tak, že to, v čem, jak bylo řečeno, jsou lidé trénovaní od svého šestého roku života, je přece výsledek onoho vnějšího utváření vůle a náboženských impulsů, které se vytvářely v posledních staletích. Když však ten, kdo usiluje o anthroposofii, chce ven z těchto impulsů vůle, a také z toho, co se odehrává v náboženských formách jako vyvrcholení morálního života, pak nemůže na druhé straně jinak než požadovat také poznání, které neodpovídá světu, který chce opustit, ale světu, který chce hledat. To znamená, že anthroposof, poněvadž své úmysly vůle obrátí do nitra, musí usilovat i o způsob poznání, který odpovídá této do nitra obrácené vůli: tedy o způsob poznání, který odvádí od oné vnější vědy, která vznikala právě s povrchnutím života v posledních staletích v civilizovaných oblastech. A anthroposof bude cítit, jak by musel bezmyšlenkovitě obrátit svou vůli, kdyby současně neobrátil své poznání. Musel by být bezmyšlenkovitý, kdyby si neřekl: Cítím se jako člověk cizí v tom vedení života a životní praxe, která tu vzešla, ale mohu se cítit spřízněn s tím, co vzešlo jako poznání. - Poznání, které si získal

prchající svět, ani nemůže být uspokojujícím poznáním pro člověka obracejícího volní impulzy. A tak možná přijde někdo úplně instinktivně na to, že životní praxe, které chce uniknout, přijala svou podobu právě tím, že ještě stále věří v to, co je vnějškově viditelné a co lze rozumem z viditelného kombinovat. Proto tedy se člověk hledající obrací k tomu, co je nadsmyslově neviditelné, jako k základně poznání. Jako pro zpo-
vrchněné vedení života a zpovrchněnou životní praxi je odpovídající věda pokukující po materialismu, tak zase pro toho, kdo se dívá na toto vedení života a na tuto životní praxi nikoli jako na plnohodnotně lidské, nýbrž jako na podlidské, není správná ta věda, která - řekl bych - svou víru směřuje jen na druhou stranu této životní praxe a tohoto vedení života, na to vnější materiální a rozumem uchopitelné. A tak vzniká, poté, co první dějství v duševním dramatu anthroposofa bylo morálně náboženské, druhé dějství, které však už v prvním spočívá jako v zárodku: touha po nadsmyslovém poznání. Vytváří se úplně samo ze sebe, že převzetí poselství o nadsmyslovém poznání se stává obsahem Anthroposofické společnosti. To všechno, co takto vůle prožívá jako svůj osud, co úsilí o poznání musí uznat jako hledání, začlenění se do srdce a duše anthroposofa jako celek, jako vlastní jádro jeho života a jádro člověka, a to vše dohromady tvoří úplnost jeho smýšlení. A především s tímto smýšlením je pak uvnitř Anthroposofické společnosti.

Ale teď pozorujeme postavení, do kterého je přesazen ten anthroposofický vzdělanec. Nemůže bez dalšího opustit vnější vedení života a životní praxe. Unikne nejprve do Anthroposofické společnosti, ale vnější životní nezbytnosti trvají, člověk je nemůže opustit jedním zákrokem a naráz. A tak vznikne rozpor v duši anthroposofa, pokud se týče jeho vnějšího života a pokud se týče toho, co se mu stává jako členu Anthroposofické společnosti ideálem života a ideálem poznání. Tento rozpor může být více nebo méně bolestivý, ba tragický, podle toho, jestli je člověk hlubší nebo povrchnější povahy. Ale v této bolesti, v této tragice jsou zároveň obsaženy nej cennější zárodky toho, jaký musí být budovatelský život v naší pokleslé civilizaci. Vždyť konečně se všechno to, co se v životě vyvíjí k rozkvětu, k plodnosti, přece jen rodí z bolesti a utrpení. A možná cítí nehlouběji posláni Anthroposofické společnosti ten, kdo musí cítit vžívání do tohoto posláni jako své utrpení, jako svou bolest, když vlastně to silně v lidské povaze může tkvět pouze v tom, že člověk nachází vnitřně sílu pozvednout se nad utrpení a bolest, že v prožití, v zakoušení utrpení a bolesti se dosáhne bodu, kdy se to bolestné, to strastiplné stane životní silou, samou podnětnou mocí života.

A tak, řekl bych, spočívá cesta k Anthroposofické společnosti především v obrácení volního impulzu, pak v prožívání nadsmyslového poznání, pak však ve spoluprožívání osudu doby, který se stane osudem vlastní duše. A pak se cítíme uvnitř vývoje lidstva právě díky lomuto obrácení vůle, tímto zjištěním o nadsmyslovosti veškeré podstaty, veškeré pravdy. Tímto spoluprožíváním vlastního smyslu období se člověk teprve cítí v plném smyslu slova jako člověk. V podstatě nemá být anthroposofie nic jiného než ona Sofia, to znamená onen obsah vědomí, ono vnitřně prožité v lidském duševním pojetí, člověka dělá celým člověkem. Nikoli „moudrost o člověku“ jako správný výklad slova anthroposofie, ale „vědomí jeho lidství“; to znamená, že obrat vůle, prožití poznání, spoluprožívání osudu doby malí směřovat k tomu, aby se duši dostalo směru vědomí, Sofia.

To, co jsem právě charakterizoval, to vedlo k původnímu vzniku Anthroposofické společnosti. Ta ovšem nebyla vlastně založena, vznikla. Nějakou agitací, jak si to někdo představuje, se něco takového, co bylo založeno na poctivé niternosti, nemůže dělat. Anthroposofická společnost může vzniknout jen tím, že tu jsou lidé, kteří mají vlohu k charakterizovanému obratu vůle, k takovému poznávajícímu životu a takovému společnému seznamování se s osudem doby, a že se pak odněkud objeví to, co jde určitým způsobem vstříc tomu, co žije v lidských srdcích, která tu jsou. Ale takové setkávání lidí je ovšem vlastně možné teprve v našem období, v období vývoje duše vědomé, a nechápou je ti, kdo vlastně ještě vůbec nejsou podchyceni pojetím charakteru vývoje duše vědomé. Tak například se mohlo vyskytnout ze strany univerzitního docenta podivuhodné tvrzení, tvrzení, že se jednou našli tři lidé, kteří utvořili ústřední představenstvo Anthroposofické společnosti. A onen mozek univerzitního docenta - je lépe, když se specializuje podle části těla, neboť tyto věci nemají za základ plnou lidskost - onen mozek univerzitního profesora zjistil, že by se musela položit otázka: Ano, kdo pak tedy ty tři zvolil, odkud pak vzali svůj mandát - Ano, jak pak může něco vzniknout svobodněji než tím, že se tři lidé postaví a řeknou: Chceme to a to; kdo tedy chce, ať se k nám připojí, kdo nechce, ať nechá tak. - To má přece zcela jistě každý na vybranou. Není tedy nic, co více přihlíží ke svobodě člověka než tento vznik Anthroposofické společnosti. Ta jediné je přiměřená tomuto období vědomí ve vývoji lidstva. Avšak člověk může být i univerzitním docentem, aniž dosáhl období vývoje

vědomí; pak, že ano, se nepochopí to, co směřuje v nejvýznamnějším smyslu ke svobodě.

Vím, jak mnohému bylo vždycky nepřijemné, když občas bylo nutné přece jen prohovořit takové věci, protože tu prostě jsou. Tyto věci přece jen osvěcují to, co je nutné, aby mohly být splněny životní podmínky Anthroposofické společnosti. Protože však anthroposof se přece jen především musí ve vnějším světě zastavit, ve světě, jemuž vlastně může uniknout jen s vlastní duší, proto vzniká, jak jsem už naznačil, zvláštní odstín duševního prožívání od vnitřního utrpení až k tragice. Toto duševní prožívání bylo obzvláště silné při vzniku Anthroposofické společnosti. Avšak kdo k Anthroposofické společnosti přišli později a kdo přicházejí dnes, stále znovu prodělávají to, co, řekl bych, jiní už prožili před desetiletími nebo možná roky. A s tím, co bylo založeno v sociálním životě Anthroposofické společnosti, musí přirozeně Anthroposofická společnost počítat jako s jednou ze svých životních podmínek. Je úplně přirozené, když anthroposofický vývoj prošel třemi fázemi, že ti, kteří přicházejí dnes čerstvě k anthroposofickému hnutí, jsou se svými srdci v první fázi. A mnoho obtíží spočívá právě v tom, že vedoucím osobnostem Anthroposofické společnosti vzniká povinnost uvést v soulad to, co jsou ty tři fáze vedle sebe: první, druhá a třetí. Jsou za sebou a zároveň jsou vedle sebe. A ještě k tomu: Za sebou jsou zčásti vzpomínkou, minulostí; vedle sebe jsou bezprostřední život současnosti. Proto skutečně není zapotřebí teoretických podmínek nebo doktrinářských podmínek pro toho, kdo chce něčím přispět k péči o anthroposofický život, ale je nutné laskavé srdce a otevřený smysl pro celý anthroposofický život. Jak může člověk zestárnout, když je zároveň duševní mrzout, když nejen vnějškově, ale i vnitřně plešatí, když se nejen vnějškově, ale i vnitřně scvrkává, takže vůbec nemá smysl pro to, aby si živě v duši přivola své mládí, aby je prožíval ještě jednou a neustále prožíval jako něco bezprostředně současného; tak může i v roce 1919 vstoupit do Anthroposofické společnosti a nemít žádný smysl pro něco pučického a rašického, pro něco původního z první fáze anthroposofického hnutí. To si musíme osvojit. Jinak nám chybí pro anthroposofii srdce, chybí nám pro ni pochopení. A v pěstování anthroposofické- ho života se staneme, i když jinak pohlížíme nafoukané na všechny doktríny a teorie, rovněž doktrináři. To je něco, co v nejeminentnějším smyslu škodí plnosti života, jakou má Anthroposofická společnost mít. Tak totiž právě ve třetí fázi anthroposofického hnutí prostě od roku 1919 vznikl podivuhodný konflikt. Nebudu jej dnes posuzovat eticky; i bezmyšlenkovitost je volní impuls a v podstatě etický impuls, a když se něco z bezmyšlenkovitosti opomene, když z bezmyšlenkovitosti mnohdy nastoupí místo pevné vůle možná pučičkářství, tak je i v tom nutno hledat něco eticky morálního. Ale o tom budu dnes mluvit méně, rád bych mluvil spíše o onom konfliktu, do něhož se tím vším dostala Anthroposofická společnost, o konfliktu, který byl dlouho latentní, o němž však dnes musíme hovořit úplně otevřeně.

V prvních fázích anthroposofického vývoje to bylo tak, že se anthroposof většinou skutečně rozštěpil na dva. Byl, řekněme, vedoucí kanceláře nebo něco jiného, jak se ty věci dnes nazývají, že ano, šel po svém, jeho volní impulzy běžely v těch drahách, které přinášely vnější životní podmínky, vnější životní praxe, které se vyvinuly v posledních staletích, a k nimž se svou nejvnitřnější duší hlásí. A vězel v nich, vězel v tom svou vůlí. Nezapomínejme: vůle je se všemi těmito věcmi v nejeminentnějším smyslu spojena. S tím, co člověk jako šéf kanceláře prožívá od rána do večera, je spojena vůle. A není zapotřebí být šéfem kanceláře, můžeme být učitelem nebo profesorem, možná pak myslíme; ale toto myšlení, pokud toto myšlení vězí ve vnějším životě, plyne také do volního impulsu. Tedy vůle vlastně přece jen zůstala venku, a právě proto, že duše chtěla uniknout vlastnímu volnímu impulsu, vešla s citem a myšlenkou do Anthroposofické společnosti. Tak byl na jedné straně člověk vůle a na druhé straně člověk pocitu a myšlenky. V tom se cítili mnozí dokonce mimořádně šťastni; neboť, jak si mnohé malé sektářské kroužky velmi chválily, když se mohly společně posadit, když uvedly v činnost svého člověka vůle, když si pak mohly sednou a „vysílaly myšlenky, dobré myšlenky vysílaly“. Tvořily se takové kroužky, vysílaly se myšlenky, dobré myšlenky, unikalo se z vnějšího života do života, který jen, neříkám, že není nereálný, ale který žije jen v citech a myšlenkách. Člověk se skutečně rozštěpil vedví v jednom, který šel do kanceláře nebo se postavil za katedru, a ve druhém, který šel do anthroposofické pobočky a tam vedl úplně jiný život. Když však v mnoha lidech vznikla touha vůlí založit z anthroposofického citění a myšlení něco živoucího, musela se vůle vzít do celistvosti člověka. Tu vznikly konflikty. Člověk může poměrně snadno natrénovat vysílání dobrých myšlenek, aby si někdo, o němž se ví, že dělá výlet do hor, při tomto výletu nezlámal nohy. Ale tyto dobré myšlenky teď posílat do vůle, která dělá něco bezprostředně vnějšího, hmotného, tak, aby toto hmotné samo bylo proniknuto duchovnem ze síly člověka, to je to obtížné. A na tom toho právě

hodně ztroskotalo ve vývoji třetí fáze Anthroposofické společnosti. Nechyběla totiž ani inteligence ani genialita, říkám to zcela poctivě a upřímně - ale vlévání genia a inteligence do přesnosti a ukázněnosti; to tam chybělo.

Pozorujete-li to opravdu jen tak, řekl bych, z hlediska srdce, jaký rozdíl! Pomyslete si, že člověk má vnější život, s kterým může být srdečně nespokojen. Ovšem srdečně může být člověk nespokojen nejen z důvodu, že trápí jiného člověka, že věci jsou nedokonalé, ale protože život vůbec není úplně snadný. Ze ano, život není vždycky procházka růžovou zahradou. Vždyť život přece znamená pracovat. A tak tu máme tento život a na druhé straně Anthroposofickou společnost. Pak vstoupíme do Anthroposofické společnosti a dveřmi tam vneseme nespokojenost. Tam uvnitř jsme jako cítící a myslící lidé spokojeni, protože máme opravdu to, co nám po právu nedává ten vnější život, který vytváří jen nespokojenost. Máme to teď tak v Anthroposofické společnosti. Máme dokonce to dobré, že tam, zatímco jinak myšlenky tvrdě v prostoru narážejí na bezmoc vůle, létají úplně lehce, když se z kroužků vysílají dobré myšlenky, aby si lidé nepolámali nohy při výletech do hor. Ty myšlenky jdou úplně lehce do celého světa; tady můžeme být spokojeni. To nás pak uspokojuje ve vnějším životě, který nás jinak právem neuspokojuje.

A teď přijde Anthroposofická společnost a sama zakládá věci, v nichž jsme se svou vůlí. Nemáme teď být pouze venku šéfem kanceláře, a pak jet do Anthroposofické společnosti a moci být nespokojen se šéfováním v kanceláři, neříkám hubovat na ni, ačkoli možná i to se může stát, ale máme teď mít ve společnosti obojí a nemáme v tom žít s odstínem nespokojenosti, ale s odstínem spokojenosti. To je žádoucí, když Anthroposofická společnost chce přejít k činu, a to chce od roku 1919. A pak vzniká něco velice podivuhodného, co se může zpozorovat možná jen v Anthroposofické společnosti: tehdy vzniká toto podivuhodné, že se už neví, co dělat s onou dávkou nespokojenosti, kterou by někdy člověk rád měl. Nemůže se totiž připisovat Anthroposofické společnosti samé, že nás dělá nespokojenými! Ale to není všechno, pokračuje to i potom, připisují se jí důvody nespokojenosti. To však, co by tu mělo vzniknout, to je právě onen vnitřní stupeň lidského vývoje, který skutečně vede od myšlenky a poutu k vůli. A jde-li anthroposofická cesta správně, pak se tohoto stupně dosáhne, pak se dospěje od myšlenky a pocitu k vůli. Všude to vidíte v tom, co je řečeno v knížce „Jak dosáhneme poznání vyšších světům“, že se neusiluje o žádný takový myšlenkový vývoj, v němž současně není žádný vývoj vůle.

Avšak moderní lidstvo trpí vlastně dvěma zly, oněmi dvěma zly, která se musí v Anthroposofické společnosti přemoci. Jedno je strach nadsmyslovosti, neboť tento strach, tato úzkost z nadsmyslovosti ovšem je to, co tvoří základ veškerého protivenství vůči anthroposofickému hnutí. Ve skutečnosti je to u protivníků jakási hydrofobie. Víte přece, že se hydrofobie projevuje impulzivně také ještě v jiné formě, a proto se ani nepotřebujeme divit, že ona hydrofobie, k terou mám teď na mysli, se také mnohdy vyjadřuje vztekem. Mnohdy jsou ty věci i neškodné. Pro mnohé je dnes anthroposofie dobrý prostředek k tomu, aby psali knihy, jimiž se může i něco vydělat nebo jejichž prostřednictvím je dotyčný člověk uveden i v nějakém seznamu knih; neboť lidé potřebují témata a ne všichni témata mají, musí je brát z vnějšího světa. Ale často jsou ty věci ve svých motivech neškodnější, než si myslíme. Jen ve svých účincích nejsou dost neškodné.

To, co má lidstvo dnes na jedné straně, je strach z nadsmyslového poznání; přetváří to v masku, v logiku bádání. Tato logika bádání se svými hranicemi poznání není totiž ve skutečnosti nic jiného než přímé dědictví starého pádu do hříchu; jenže staří brali svůj pád do hříchu tak, že se člověk musí nad hřích povznést. V postscholastické době je poznání ještě zcela ohryzané vírou v pád do hříchu. Dříve se v morální oblasti na pád do hříchu dívalo tak, že je člověk zlý od přírody, že se musí dostat nad svou přirozenost, v intelektuálním světě se to vyjadřuje tak, že člověk nedosahuje nad- smyslovosti v dané oblasti, že nemůže ze sebe ven. Ze tuto hranici poznání chce poznat, není nic jiného než dědictví pádu do hříchu, jenže se v lepších dobách usilovalo o to, dostat se nad hřích a namyšlený moderní člověk chce setrvat v hříchu poznání, přímo si diktuje: Nechci z hříchu ven, mám dábla rád, nebo bych ho alespoň chtěl mít rád.

To je jedna strana. Druhá strana je, přes mnohé projevy vůle, které však jsou vlastně často maskováním, slabost vůle a vnitřní ochabnutí vůle moderního člověka. A řekl bych, že obě tyto osudné vlastnosti moderní civilizace a kultury se musí přemoci právě u anthroposofického života. A má-li se anthroposofický život stát praktickým, pak je právě nutné, aby se z nebojácného poznávání a ze silné vůle zrodila životní praxe. To však

předpokládá, aby se člověk právě učil žít se světem anthroposofický. Dříve se člověk učil žít především anth- roposoficky, když se světa strání. Ale člověk se musí učit žít se světem i anthroposofický, vnášet anthroposofický impuls do světa, do každodenního života, do všední životní praxe. Musíme tedy skutečně člověka, kterého jsme rozštěpili na anthroposofa a praktika, opět sjednotit do jednotné lidské bytosti. A toho vůbec nikdy nedosáhneme, pokud někde jako anthroposofický život nastane život, v němž jako by byl člověk vlastně uzavřen, obklopen vysokými pevnostními hradbami, přes které není vidět. To se musí v Anthroposofické společnosti překonat. Musíme si osvojit otevřené oči pro to, co se děje v okolí, v ostatním světě, pak také dojdeme k pravým volným impulsům. Ale právě v době, kdy anthroposofie jako taková dosáhla třetí fáze - charakterizoval jsem vám to také posledně - zaostala Anthroposofická společnost mnohonásobně za anthroposofickým životem, zaostala tím, že právě vůle nemohla jít s sebou. Protože bylo nutné, svolat dohromady dříve tu a tam vedoucí osobnosti z různých důvodů, bylo to často tak, že ten, kdo mohl být znamenitý waldorfský učitel, kdo si osvojil obzor waldorfského učitele - se stal špatným anthroposofem. Proti jednotlivé instituci nelze namítat to nejmenší, waldorfská škola je dnes světem ctěna, nikoli pouze nejbližším okolím; lze tedy s veškerou skromností říci: právem se nic nenamítá proti jednotlivé instituci, nebo aspoň patří kritika úplně jinam. Člověk může být znamenitý waldorfský učitel a špatný anthroposof, může být znamenitý pracovník v nějakém podniku a špatný anthroposof. To je právě to, oč se jedná: že přece všechny jednotlivé podniky vyrostly z mateřské půdy anthroposofie a musíme si stále být vědomi toho, že musíme především skutečně zůstat anthroposofy, že nesmíme toto centrum popírat, nesmíme je popírat jako waldorfský učitel, nesmíme je popírat jako spolupracovník Kommender Tag, nesmíme je popírat jako badatel, nesmíme je popírat jako lékař, že nikdy ani zdaleka nemáme přijít na pomyslení, říci: Pro všeobecné anthroposofické záležitosti nemám čas. Jinak by sice mohl být nějakou dobu život v každém z těchto podniků, protože anthroposofie jako taková skutečně obsahuje život a může jej dávat, ale tento život nemůže být udržován natrvalo. Vyprahl by i pro jednotlivé podniky.

Pro nevěcné nepřátelství je příznačné, že se vlastně vůbec nesnaží dostat se na záležitost anthroposofie, ale ptá se: Jak se získává to v jádře anthroposofické, jak je to vlastně s jasnozřením, jak je to, jak je to, pije tenhle kávu nebo pije mléko a podobně - nehledě k těmto věcem, které s jádrem věcí nemají co dělat, se ale často, že ano, vytvářejí povídačky; pak, když má člověk smysl pro to anthroposofii likvidovat, sáhne se k pomluvám a pak vyjdou najevo samy takové jevy, které se teď hojně ve světě vyskytují, které vlastně byly nemožné ještě před úplně krátkou dobou, když ještě civilizace nedosáhla svého nejnižšího bodu, které však dnes jsou možné! Nebudu to všechno charakterizovat blíže, raději bych to přenechal druhým, jimž přece také musí osud Anthroposofické společnosti ležet na srdci. Ale chtěl bych vám ještě dnes tyto věci říci, když mám ještě jednou příležitost být tady - mohl bych také říci nevhodnou příležitost. Z hlediska dor- našské práce je to nevhodné, z hlediska zdejší práce je to radostná příležitost, věci mají vždycky dvě stránky; v Dornachu je má přítomnost velmi nutná; ale protože jsem s vámi dnes mohl ke svému hlubokému uspokojení ještě jednou mluvit, chtěl bych říci: To je to, co je teď nutné, abychom se naučili anthroposoficky cítit a vnímat, abychom se učili cítit, jak nám anthroposofie pulzuje v srdci. Nemůže se to dít v mystické mlhovosti, může se to stát jen v plném jasu. Anthroposofie totiž světlo snáší. Jiné věci, které se ve světě také podobně charakterizují, totiž světlo nesnášejí; ty snášejí jen temnotu sektářství. Anthroposofie snáší plné světlo, může jít se srdcem, s nej vnitřnějším teplem srdce do plného světla, nemusí se plného světla lekát. Nepodstatné osobní - a to jde ovšem tak daleko, že se často na tom nic osobního nemůže poznat - nepodstatné osobní pomluvy tam jistě mohou být postaveny tak jak jsou. Ale vůči čestnému protivenství může anthroposofie všude přijít s tím, co je právě možné na půdě věcné výměny názorů. Ale výměna názorů vyžaduje, aby se přistoupilo na poznávací metody anthroposofie. A chce-li se někdo věcně tímto zabývat, tak to nemůže vůbec dělat, dokud se nepustí do metod poznání. Podle ducha, podle srdce, podle zdravého lidského rozumu může každý anthroposofii přijmout. Diskutovat o anth- roposofii nemůže ten, kdo už předem zásadně nechce přistoupit na její metody poznání, kdo neví, jaké jsou její metody poznání. Experimentovat a kombinovat experimenty, k tomu není zapotřebí žádného vnitřního vývoje, k tomu je nutný jen vnější trénink, to může každý. Nesmí však ten, kdo umí jen toto, chtít diskutovat o anthroposofii, když se nepustí do jejích metod poznání. To však opět odmítají dnešní milovníci pohodlí, kteří dogmaticky představují člověka v jeho dokonalosti a vůbec nic nechťejí vědět o nějakém vývoji. Ale člověku se neodhalí ani pravda ani dobrota, aniž pro to dělá něco ze své nejnítěrnější svobody. Ví-li se, které impulsy jsou nutné v Anthroposofické společnosti, aby v ní stál člověk pravým srdcem, aby její záležitosti vedl pravým srdcem, aby věděl, jak ocenit správně protivníkovy motivy, tak máme-li dobrou vůli, vyvineme sílu, jaká je dnes nutná, když se má zdravě projít tím, co vám před mou přednáškou zde bylo oznámeno jako obsažené ve vůli samotné Anthroposofické společnosti.